

Motion till riksdagen

1989/90:So458

av Daniel Tarschys m.fl. (fp)

Rättspsykiatri

Bakgrund

Situationen inom svensk rättspsykiatri är och har under många år varit utomordentligt allvarlig. Människor har fått sitta i häkte i väntan på rättspsykiatrisk undersökning utöver den lagstadgade tiden 6 veckor. Rättsregler för prövning av brottmål har därmed överträtts och många människor åsamkats onödigt lidande. Frihetsberövanden har inträffat som inte står i överensstämmelse med svensk lag och sannolikt inte heller med Europakonventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna.

Regeringens anslagspolitik har varit utomordentligt njuigg och den har gradvis försämrat betingelserna för de rättspsykiatriska stationerna och klinikerna. År 1986 stängdes t.ex. för gott en av de två rättspsykiatriska klinikerna i Göteborg. Sommaren 1988 utvidgades sommarstängningarna från att som tidigare somrar omfatta en avdelning i Stockholm och en i Uppsala till att omfatta också en avdelning i Lund. För budgetåren 1987/88 och 1988/89 äskades anslag enligt det s.k. huvudalternativet vilket innebar en nedskärning med 2 % i reala termer. Först från och med budgetåret 1989/90 undantogs rättspsykiatri från huvudalternativet.

Den rättspsykiatriska verksamheten dras också med personalproblem. Arbetet är ansvarsfullt och samtidigt riskfyllt. Personalavgångarna är betydande och svårigheterna att rekrytera ny personal stora.

Säkerheten på klinikerna är eftersatt och gamla larmsystem har trots åtskilliga påpekanden inte bytts ut. Också personalutbildningen är eftersatt.

Utvecklingen av verksamheten har vidare hämmats av att frågan om huvudmannaskap för rättspsykiatri inte är löst. Redan 1981 lämnade socialstyrelsen ett förslag om rättspsykiatrisk regionvård till regeringen. Först 1985 inleddes förhandlingar mellan staten och landstingsförbundet om en överföring av rättspsykiatri till landstingen. Dessa förhandlingar avbröts i november 1988 och det dröjde sedan drygt ett år innan förhandlingarna återupptogs i december 1989.

En annan hämmande faktor är att den sedan länge aviserade propositionen om psykiatrisk vård fortfarande inte kommit till riksdagens bord. Den aviserades senast att komma under vårriksdagen 1989 men framlades inte och kan nu inte återfinnas bland de propositioner som är avsedda att lämnas under varen 1990.

Enligt 31 kap. 3 § brottsbalken kan de som har begått brott av domstol överlämnas till sluten psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus för psykiskt utvecklingsstörda om domstolen finner att han behöver sådan vård. Förutsättning är att föreskriven medicinsk utredning visat att han kan beredas vård med stöd av lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall (LSPV) eller 35 § i den i övrigt upphävda 1967 års omsorgslag. Enligt 33 kap. 2 § brottsbalken gäller vidare att för brott som någon begått under inflytande av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur att den måste anses jämställd med sinnessjukdom i princip inte får tillämpas annan påföljd än överlämnande till särskild vård.

Enligt 3 § lagen (1966:301) om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål får rätten inte förordna att någon skall överlämnas till sluten psykiatrisk vård eller vård i specialsjukhus utan att rättspsykiatrisk undersökning företagits. I 4 § denna lag stadgas att beslut om rättspsykiatrisk undersökning skall meddelas så snart det kan ske. Undersökningen skall utföras med största möjliga skyndsamhet. Skriftligt utlåtande över undersökningen skall avges till rätten inom sex veckor från det beslutet om undersökningen inkom till den klinik eller station till vilken undersökning hör. Socialstyrelsen får medge anstånd i särskilt fall.

Problemens behandling

JO, riksrevisionsverket, kriminalvårdsstyrelsen och riksdagen hör till dem som riktat kraftig kritik mot det sätt på vilket verksamheten har bedrivits. Yrkesinspektionen har utdömt larmsystemen vid tre kliniker. Socialstyrelsen och de som arbetar inom rättspsykiatrin har försökt lösa problemen, men svårigheterna har varit dem övermäktiga på grund av att man inte fått erforderligt stöd från regeringen.

I SOU 1988/90:16 anförde socialutskottet:

”Utskottet erinrar om sina tidigare skarpa uttalanden om att åtgärder måste vidtas för att förhindra de långa undersökningstiderna. Utskottet anser det vara beklagligt att de förhandlingar som förts mellan staten och vissa landsting om rättspsykiatrin inte lett till något resultat.

När det gäller huvudmannaskapet för den rättspsykiatriska verksamheten framhåller utskottet att ett närmande mellan den rättspsykiatriska verksamheten och vårdorganisationen skulle innebära vissa fördelar.”

Under våren 1989 behandlade konstitutionsutskottet en anmälan mot förra socialministern Gertrud Sigurdsen beträffande de rättspsykiatriska undersökningarna. Utskottet sammanfattade sin kritik med följande uttalande: ”Sammanfattningsvis anser utskottet att man för länge sedan borde ha ägnat den rättspsykiatriska verksamheten större uppmärksamhet än som skett och vidtagit åtgärder för att komma till rätta med de allvarliga missförhållanden som råder. Detta gäller såväl tidigare regeringar som den nuvarande regeringen.” Riksdagen anslöt sig till utskottets bedömning.

Sedan dess har statskontoret på regeringens uppdrag gjort en snabböversyn av rättspsykiatrin, vilken utmynnade i vissa rationaliseringsförslag. Dessa bedöms dock som orealistiska av den personal som är mera förtrogen

med verksamheten. Bl.a. föreslås en neddragning av utredningstiden till fyra veckor. Detta skulle i många fall äventyra kvaliteten i arbetet och därmed rättssäkerheten.

Mot. 1989/90
So-458

Socialstyrelsen har i sin anslagsframställning för 1990/91 lyft fram behovet av medel för fortbildning, handledning, säkerhets- och miljöåtgärder samt teknikstöd. I regeringens proposition (Prop 1989/90:100) har man frångått huvudalternativet samt räknar med att den överenskommelse som träffats mellan Östergötlands och Västerbottens läns landsting om att utföra ytterligare 38 undersökningar av häktade intill utgången av 1989 samt utyrning av två stängda avdelningar vid Stockholms-kliniken skall förbättra det ekonomiska läget. Av propositionen går inte att utläsa om socialstyrelsens krav därmed kan tillgodoses.

Åtgärder

Även om man kan skönja en viss förbättring av det ekonomiska läget kvarstår problemen med hög personalomsättning och säkerhetsrisker i arbetet. Det är viktigt att kraftfulla åtgärder vidtas för att personalens säkerhet skall kunna garanteras och att den får den utbildning och fortbildning som krävs för att sköta detta krävande arbete. Det av yrkesinspektionen ställda kravet på nya larmsystem måste tillgodoses.

I en skrivelse 1989-06-29 har regeringen gett socialstyrelsen direktiv om att inte påbörja någon fördjupad verksamhetsanalys av den rättspsykiatriska verksamheten – detta i avvaktan på kommande förhandlingar och lagstiftning. Förhandlingarna och lagstiftningen har därefter skjutits på en obestämd framtid.

Förhandlingarna mellan staten och landstingsförbundet om huvudmannaskapet måste snarast slutföras.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utbildning och fortbildning av personalen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om säkerhetsåtgärder,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förhandlingarna mellan staten och landstingsförbundet,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om planerad ny lagstiftning om psykiatrisk vård.

Stockholm den 24 januari 1990

Daniel Tarschys (fp)

Ingrid Ronne-Björkqvist (fp)

Barbro Westerholm (fp)

Ulla Orring (fp)